

Π. Σωφρονίου: Περί των βάσεων της ορθοδόξου ασκήσεως - Η παρθενία και η σωφροσύνη

[Π. Σωφρόνιος Αγιορείτης-'Εσσεξ \(Σαχάρωφ\) / Άγιοι - Πατέρες -](#)

Η παρθενία και η σωφροσύνη συνιστούν τή δεύτερη κύρια υπόσχεση τού μοναχισμού. Η αντίληψη γύρω από τήν παρθενία, ως ζωής κατ' εικόνα της ζωής του Ιησού Χριστού, είναι παραδόξως τόσο λίγο αποδεκτή από το σύγχρονο κόσμο, ακόμη και από τούς Χριστιανούς, ώστε καθίσταται απαραίτητο να εκθέσουμε τη δογματική βάση αυτής της υπόσχεσης.

Η δισχιλιετής πείρα της Εκκλησίας με ακαταμάχητη αξιοπιστία κατέδειξε ότι ο αποκλεισμός της γενετήσιας λειτουργίας από τη ζωή της ανθρώπινης προσωπικότητας όχι μόνο δέν επιφέρει βλάβη στήν ψυχική και σωματική υγεία του ανθρώπου, αλλά αντίθετα, όταν χρησιμοποιείται μέ ορθό τρόπο αυξάνει και τη φυσική άντοχή και τη μακροβιότητα και τήν ψυχική υγεία του.

Κατά τίς τελευταίες δεκαετίες είναι δυνατό νά παρατηρήσει κανείς πλήθος επιστημονικών εργασιών, οι οποίες διαπιστώνουν την πνευματική γονιμότητα εκείνου του οποίου η σύγχρονη ψυχολογία ονομάζει εξαϋλωμένη αγνεία». Πρέπει νά χαίρεται κανείς για τη διαπίστωση αυτή, διότι σέ κάθε εποχή δέν έπαυσαν κάποιοι νά διαστρέφουν τήν έννοια της μοναχικής σωφροσύνης, ακόμη μάλιστα και νά αντιτίθενται σέ αυτή, σάν ένα φαινόμενο παθολογικό και παρά φύσιν.

Εν τούτοις οφείλουμε νά πούμε ότι η σύγχρονη πείρα στόν τομέα αυτό απέχει ακόμη πολύ από τή δυνατότητα νά συγκριθεί μέ τήν αδιάκοπη και αιωνόβια πείρα της Εκκλησίας και νά έχει τήν αξίωση με κάποιο τρόπο νά τη διορθώσει ή να τήν

εμπλουτίσει. Από εκεί εύκολα κατανοείται τό μικρό ενδιαφέρον των μοναχών για αυτή. Προσπερνώντας τη λεπτομερή εξέταση του ζητήματος από δογματική και ανθρωπολογική σκοπιά, θα πούμε μονάχα ότι για εμάς κύριο και αναμφισβήτητο τεκμήριο δικαίωσης αυτής της υπόσχεσης, στο οποίο άλλωστε οδηγούν όλες οι άλλες αποδείξεις, είναι το γεγονός της εν παρθενία επίγειας ζωής του Κυρίου «Σας έδωσα το παράδειγμα» (Ίωάν. ιγ'15). Μόνο κάποιος εντελώς ασύνετος θά μπορούσε να πει ότι η ζωή του Χριστού υπήρξε «παρά φύσι».

Μπροστά από εμάς τούς χριστιανούς στέκεται το απόλυτο αίτημα: νά γίνουμε όμοιοι, αν είναι δυνατό, μέ τον Άνθρωπο-Χριστό (σέ όλα) έτσι ώστε μέσα από αυτήν τήν εξομοίωση νά κατορθώσουμε την εξομοίωση μέ τό Θεό, πού είναι ο ύστατος σκοπός και η ύψιστη έννοια της ύπαρξής μας. (...) Ο Άγιος Μεθόδιος του Ολύμπου, στό προαναφερθέν έργο του «Τό συμπόσιο τών δέκα Παρθένων» μιλά γύρω από τήν παρθενία σάν ένα έργο «άκρως μεγάλου» και σάν «μυστηρίου». Και αναμφίβολα, εάν ο γάμος είναι μυστήριο, τότε και η παρθενία είναι παρομοίως μυστήριο της Έκκλησίας.

Η παρθενία και η σωφροσύνη κάτω από τη χριστιανική έννοια διαφέρουν ουσιαστικά από εκείνο πού εννοούσαν και μέχρι σήμερα εννοούν οι εκτός Εκκλησίας μέ τίς ίδιες λέξεις. Οί έννοιες παρθενία και σωφροσύνη είναι συγγενείς όχι όμως ταυτόσημες. Κατά τη μοναχική κουρά, εκείνοι οι οποίοι προσέρχονται στό μοναχισμό μετά τό γάμο, ή έξώγαμες σχέσεις, απαγγέλουν τήν υπόσχεση της σωφροσύνης, δηλαδή της ολοκληρωτικής εγκράτειας στό μέλλον, ενώ εκείνοι οι οποίοι δέν γνώρισαν άλλο σώμα δίνουν τήν υπόσχεση της παρθενίας.

Η σωφροσύνη, όπως δείχνει και η ίδια η λέξη, σημαίνει τήν άκεραιότητα ή τήν πληρότητα της φρόνησης.

Στήν Εκκλησία με τήν έννοια αυτή συνδέεται όχι μόνο η νίκη πάνω στη σαρκική έλξη και γενικά πάνω στό «σαρκικό φρόνημα», δηλαδή «η νίκη πάνω στη φύση», αλλά και η απόκτηση του συνόλου των τελειοτήτων, οι οποίες προσιδιάζουν στη φρόνηση και η έκφρασή τους είναι η σταθερή διαμονή στό Θεό «εξ όλης της διανοίας και εξ όλης της καρδιάς». Στήν τελειότερή της μορφή η άσκηση της σωφροσύνης αποκαθιστά τήν κατά το πνεύμα παρθενική κατάσταση του ανθρώπου υπερφαλαγγίζοντας την ανεπανόρθωτη απώλεια της σωματικής παρθενίας.

Τη γνήσια παρθενία οι Άγιοι Πατέρες ορίζουν ως υπερφυσική κατάσταση. Στήν τέλειά της μορφή θεωρείται ως άδιάκοπη διαμονή στη θεία αγάπη, ως εκπλήρωση της εντολής του Χριστού «σγαπήσεις... τόν Θεόν εξ όλης της καρδιάς, εξ όλης της διανοίας, εξ όλης της ψυχής, εξ όλης της ισχύος». Κάτω από το φώς αυτού τού κριτηρίου, κάθε παρέκκλιση του νου και της καρδιάς από την αγάπη του Θεου εκλαμβάνεται ως πνευματική «μοιχεία», παράβαση δηλαδή σέ βάρος της θείας αγάπης.

Η παρθενία δέν είναι άγνοια της βιολογικής και πλήρως φυσικής ζωής του ανθρώπου. Το μεγαλύτερο και μοναδικό παράδειγμα της τελειότητας, η Αειπάρθενος Μαρία, την ώρα του Ευαγγελισμού από τον Άγγελο της γέννησης από

Αυτήν Υιό, απάντησε με την ερώτηση: «Πώς θά μου συμβεί αυτό, αφού άνδρα δέ γνωρίζω»; Με αυτό απέδειξε ότι είχε γνώση γύρω από τό ζήτημα.

Τό να μήν έχει διαφθαρεί τό σώμα δέν είναι αυτό καθ' αυτό παρθενία. Ένας από τούς μεγαλύτερους αγίους της Εκκλησίας μας, ο Μέγας Βασίλειος, μέ πικρία είπε γιά τόν εαυτό του «Καί γυναίκα δέ γνωρίζω και παρθένος δέν είμαι», δηλαδή μέ τήν πλήρη έννοια της λέξης. Εκτός από τίς σχέσεις με άλλο σώμα, υπάρχουν πολλά άλλα είδη διαφθοράς καί αυτοδιαφθοράς, των οποίων την περιγραφή αποφεύγει η Ορθόδοξη Εκκλησία, για να μη δημιουργήσει στο νου εκείνου πού μιλά ή άκούει κάποια εικόνα αμαρτίας. Καί εκείνος ο οποίος δέ γνωρίζει τή φυσική πράξη, αλλά μόνο μέ τό νου θα αφηθεί σέ αυτή και ονειροπολώντας θά την επιθυμήσει, ήδη δέν είναι πλήρως παρθένος.

Κατά τήν εκκλησιαστική αντίληψη υπάρχουν τρεις βαθμοί πνευματικής κατάστασης του ανθρώπου: η υπερφυσική κατάσταση, η φυσική καί η παρά φύσιν ή εναντίον της φύσης. Η παρθενία καί η μοναχική σωφροσύνη, αν εννοηθούν ως δωρεές της χάριτος, ανήκουν στην πρώτη κατάσταση. Στή δεύτερη κατάσταση κατατάσσεται ο ευλογημένος γάμος. Κάθε άλλη μορφή σαρκικής ζωής είναι πνευματικά ή κατώτερη ή παρά φύσιν.

Οι Πατέρες λέγουν: «μη επιχειρείς αυτό πού είναι πάνω από τη φύση, γιά νά μή πέσεις στό παρά φύση». Από αυτό προκύπτει ο κανόνας πού λέει ότι κανείς δέν πρέπει νά γίνεται δεκτός στον μοναχισμό χωρίς προκαταρκτική δοκιμασία. Μοναχός πού δέν φυλάσσει σωφροσύνη στέκεται πολύ χαμηλότερα στό επίπεδο της σωτηρίας από τον έντιμο γάμο, πού τιμάται στην Έκκλησία ως όδός σωτηρίας. Καί εάν λάβομε υπ' όψη ότι εκείνος πού έδωσε ήδη τίς μοναχικές υποσχέσεις στερείται τού δικαιώματος εκκλησιαστικού γάμου, τότε κάθε εκ μέρους του παράβαση της αγνείας θεωρείται ως πτώση καί μάλιστα σέ κατάσταση κάτω από τή φύση.

Ο καθαγιασμένος γάμος, ο πειθαρχημένος, ο χωρίς διαστροφή, διατηρεί τον άνθρωπο φυσικά καί ηθικά, ενώ κάθε άλλη μορφή σαρκικής απόλαυσης, έστω καί μόνο σε ονειρώδη μορφή, διαφθείρει ολόκληρο τον άνθρωπο, δηλ. την ψυχή καί το σώμα. Η καταστρεπτική αυτή ενέργεια εντείνεται ιδιαίτερα όταν ο μοναχός προσκόπτει καί αθετεί έτσι τις υποσχέσεις πού έχει δώσει στόν Θεό, γιατί στήν περίπτωση αυτή η εσωτερική σύγκρουση από τήν απώλεια της χάριτος παίρνει ασύγκριτα βαθύτερο χαρακτήρα καί οι μαρτυρικές τύψεις της συνείδησης μπορούν νά φτάσουν μέχρι τό σκοτάδι της απόγνωσης.

Οι ονειροπολήσεις γύρω από τη σαρκική σχέση, όταν απουσιάζει η σαρκική πράξη, οδήγησαν πολλούς σέ σοβαρές ψυχικές ασθένειες, ακόμα καί μέχρι τήν πλήρη παραφροσύνη. Γιά τή συχνότητα των ολέθριων αυτών περιπτώσεων μπορούν νά μαρτυρήσουν καί οι ψυχίατροι»¹.

1. Στό «συμπόσιο των δέκα παρθένων» ο Άγιος Μεθόδιος του Ολύμπου αναφέρει μεταξύ άλλων ότι η συνείδηση της ανθρωπότητας αναπτυσσόταν καί αύξανε πνευματικά μέχρι τή γνώση των τελειότερων μορφών ζωής-της σωφροσύνης καί της παρθενίας. Ιστορικά η εξέλιξη αυτή πέρασε μέσα από τις εξής φάσεις: Κατ'

αρχήν, «ενώ ο κόσμος δέν ήταν ακόμη γεμάτος μέ ανθρώπους» καί η ανθρωπότητα όφειλε «αυξάνεσθαι καί πληθύνεσθαι», οι άνδρες ερχόντουσαν είς γάμου κοινωνία με τις ίδιες τους τις αδελφές. Έπειτα, όταν πλήθυνε τό γένος των ανθρώπων καί εξαπλώθηκε πάνω στη γη, η θεία Πρόνοια μέ τήν προφητική διδασκαλία αποτρέπει τους ανθρώπους από το είδος της ζωής αύτης πρός μία υψηλότερη ηθικά ζωή, καί οι γάμοι μεταξύ αδελφών θεωρήθηκαν «αιμομιξίες».

Αργότερα οι άνθρωποι μεταβαίνουν στήν έννοια της μονογαμίας «γιά νά μή συνουσιάζονται μέ πολλούς», όπως συμβαίνει μέ τα ζώα, «σαν να γεννήθηκαν μόνο γιά τή συνουσία», καί γιά νά μή συντελούνται «μοιχείες».

Στή συνέχεια ο Χριστιανισμός διδάσκει τους ανθρώπους ακόμη υψηλότερη συνείδηση γιά τη ζωή, καί μέσα στην Εκκλησία εισάγεται νέος περιορισμός των γάμων μέ κριτήριο πλέον τούς βαθμούς της πνευματικής ωριμότητας· έτσι απαγορεύονται, για παράδειγμα, γάμοι δυο αδελφών μέ δυο αδελφές καί τά παρόμοια, πράγμα τό οποίο εκτός Εκκλησίας παραμένει ακατανόητο καί μέχρι τώρα ακόμη. Με τήν αποστολική διδασκαλία οι άνθρωποι οδηγούνται στήν κατανόηση του «τίμιου γάμου» καί της «αμίαντης κοίτης», απ' όπου τελικά ανέρχονται ως τη γνώση της χριστιανικής παρθενίας, «μαθαίνοντας νά ανυψώνονται υπεράνω της σάρκας εισχωρώντας στο ατάραχο λιμάνι της αφθαρσίας...».

Θά ήθελα εδώ νά παρατηρήσω την άκρα επικαιρότητα του κηρύγματος της σωφροσύνης καί της παρθενίας στίς μέρες μας. Η απόκλιση από τη γαμήλια ένωση όπως καθορίζεται από την Εκκλησία καί κάθε παράβαση εναντίον της όχι μόνο υποβιβάζουν τη μορφή του ανθρώπινου είναι, αλλά επισύρουν καί τά χειρότερα: τήν αποσύνθεση της προσωπικότητας, η οποία κάνει την άμαρτία, τη διάσπαση των οικογενειών, τη διάλυση των κρατών, την καταστροφή καί τον όλεθρο ολόκληρων χωρών καί λαών.

Σέ σχέση μέ όλα αυτά πρέπει να πούμε ότι, εάν η πνευματική εξέλιξη της ανθρωπότητας συνέχιζε πρός αυτήν την κατεύθυνση, όπως υποδεικνύει ο Άγιος Μεθόδιος, τότε ένα από τα πλέον σπουδαία καί ανησυχητικά ερωτήματα γιά τη σύγχρονη σκέψη, αυτό του ελέγχου του πληθυσμού της γης δηλαδή, θά λάμβανε την καλύτερη καί πράγματι άξια λύση, την υιοθεσία του ανθρώπου από το Θεό.

Οι άγριες, εγκληματικές καί εντελώς άφρονες θεωρίες προγραμματισμού του πληθυσμού της γης με τους αλληλοεξοντωτικούς πολέμους, θά στερούνταν βάση στή συνείδηση των ανθρώπων, και η ζωή στη γη θα απέβαινε αληθινά όμοια μέ την ουράνια:

«Ελθέτω η Βασιλεία σου»!

Πηγές: Αρχιμανδρίτου Σωφρονίου, Άσκησις καί θεωρία, 1. Μ. Τιμίου Προδρόμου Έσσεξ 1996, σ. 55 κ.ε.). Επιμέλεια: Μαρία Βεργιάκη, φιλόλογος καθηγήτρια